

ŚREDNIOWIECZE

UCZEŃ:

Ogólne wiadomości o epoce.	– przedstawia średniowiecze jako epokę w kulturze (ramy czasowe, podział, nazwa) – wyjaśnia (w kontekście średniowiecza) pojęcia: uniwersalizm, teocentryzm – określa, czym się zajmowała filozofia średniowiecza i jakie były jej główne kierunki – *krótko charakteryzuje filozoficzną myśl średniowiecza (augustynizm i tomizm) – przedstawia rolę Kościoła i teocentryczny charakter kultury średniowiecza – wymienia główne gatunki literatury średniowiecza – charakteryzuje styl romański i gotycki w sztuce; opisuje budowę katedry romańskiej i gotyckiej – samodzielnie znajduje (np. w albumach, internecie) przykłady sztuki średniowiecza oraz opracowania wzbogacające ich interpretację – w dziełach sztuki średniowiecznej wskazuje elementy symboliczne (np. hierarchia wielkości postaci, centralna pozycja, kolory, symbolika liczb, motywy symboliczne i alegoryczne... itp.) – *opisuje i interpretuje wybrane dzieła (np. katedrę, obraz, rzeźbę) jako tekst kultury średniowiecza – wypowiada się w sposób komunikatywny, jasny, w miarę płynny, używa wybranych terminów i pojęć związanych z kulturą średniowiecza	– przedstawia średniowieczny system nauczania; wymienia najważniejsze uniwersytety – porównuje styl romański i gotycki (np. budowę oraz symbolikę katedry romańskiej i gotyckiej) – szerzej charakteryzuje filozofię św. Augustyna i św. Tomasza – wyjaśnia, czym była scholastyka – *potrafi zebrać potrzebne informacje, wyselekcjonować je i przetworzyć na użytek samodzielnie przygotowanego referatu na temat sztuki średniowiecza, korzysta z encyklopedii, słowników itp. – *sporządza bibliografię źródeł, z których korzystał; podaje adresy przydatnych stron internetowych – wymienia przykładowe doniosłe zabytki sztuki średniowiecznej – romańskiej i gotyckiej (polskiej i europejskiej) – wygłasza samodzielnie przygotowaną dłuższą wypowiedź (na podstawie sporządzonego planu) na temat sztuki średniowiecza – poprawnie posługuje się pojęciami: symbol, symbolika, symboliczny, symboliczność, alegoria, alegoryzm, alegoryczny – *wskazuje elementy hierarchicznego ładu w różnych sferach kultury średniowiecza (ustrój feudalny, filozofia, sztuka, nauka itd.)
1. Czas modlitwy. Średniowieczne pieśni maryjne.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem <i>Bogurodzicy</i> oraz <i>Żalów Matki Boskiej pod krzyżem</i>; przedstawia ich tematykę – wygłasza <i>Bogurodzicę</i> z pamięci – parafrazuje teksty pieśni, przedstawiając je współczesną polszczyzną – wskazuje w tekstach archaizmy i objaśnia je, określa ich rodzaje – wyjaśnia termin <i>archaizm</i> – opisuje budowę pieśni, wskazując strofy, refren, powtórzenia, paralelizmy, rymy itp. – wskazuje w tekstach apostrofy, określa adresatów wypowiedzi – *wskazuje najważniejsze cechy świadczące o wysokim kunszcie kompozycyjnym <i>Bogurodzicy</i> – podaje podstawowe informacje na temat każdej z pieśni (średniowieczny kult maryjny, czas powstania, przeznaczenie, funkcja, ranga w kulturze polskiej itp.) – wiąże religijny charakter pieśni z teocentryzmem epoki – *odnajduje w <i>Bogurodzicy</i> elementy średniowiecznej wizji świata (np. odzwierciedlenie hierarchicznego porządku, idea pośrednictwa)	– charakteryzuje budowę pieśni, dostrzegając elementy symboliczne – *w tekście pieśni wskazuje antytezy i paradoksy, określa ich funkcję – w tekście pieśni wskazuje (i *analizuje) archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe – *wskazuje w <i>Bogurodzicy</i> obecność motywu <i>Deesis</i> – porównuje wyobrażenie Matki Bożej w <i>Bogurodzicy</i> i <i>Żalach Matki Boskiej pod krzyżem</i>, przedstawiając dwa różne obrazy Maryi („boski” i „ludzki”) ukazane w tych utworach – *określa funkcje apostrof w każdym z utworów – wyjaśnia, dlaczego pieśni były ważnymi gatunkami piśmiennictwa średniowiecznego (wskazuje ich związek z teocentrycznym i religijnym charakterem sztuki) – zestawia wyobrażenia Matki Bożej w każdej z pieśni z jej przedstawieniami w malarstwie epoki

	– opisuje uczucia podmiotu mówiącego w <i>Żalach Matki Boskiej pod krzyżem</i>; wskazuje środki stylistyczne i kompozycyjne eksponujące cierpienie Matki Bożej – *omawia sposoby eksponowania ludzkiego wymiaru cierpienia w pieśni i w malarstwie gotyckim – wyjaśnia terminy: <i>apokryf</i>, <i>pieta</i> – *wyjaśnia, dlaczego uważa się, iż <i>Lament świętokrzyski</i> może być fragmentem zaginionego widowiska pasyjnego – wskazuje widowiska pasyjne i *misteria jako formy teatru średniowiecznego – zestawia wyobrażenia Matki Bożej w każdej z pieśni z jej przedstawieniami w malarstwie epoki (odnosi odpowiednio do stylu romańskiego i gotyckiego) – wypowiadając się na temat omawianych dzieł, używa pojęć: teocentryzm, uniwersalizm, hierarchizacja, symboliczność – wypowiada się na temat omawianych dzieł, formułuje pytania i odpowiedzi, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze – czyta tekst naukowy, przetwarza i hierarchizuje zawarte w nim informacje – odnajduje w wierszu K. K. Baczyńskiego <i>Modlitwa do Bogarodzicy</i> nawiązania do <i>Bogurodzicy</i> i określa ich funkcję	– *dostrzega związek wyobrażeń Matki Bożej w pieśniach ze sztuką romańską (<i>Bogurodzica</i>) i gotycką (<i>Żale Matki Boskiej pod krzyżem</i>) – *na przykładach konkretnych dzieł wyjaśnia, na czym polegała symboliczność sztuki średniowiecza – *przedstawia charakter i funkcje widowisk średniowiecznych (misteriów i widowisk pasyjnych) – zabiera głos w dyskusji na temat średniowiecza jako okresu, w którym kształtował się uniwersalizm – jednolita europejska kultura chrześcijańska (rycerska): jeden Bóg, jedna religia, jeden światopogląd, jeden język, filozofia, sztuka, powszechnie znane symbole itd. – wykorzystuje w interpretacji pieśni i dzieł sztuki średniowiecznej potrzebne konteksty (kulturowy, religijny, filozoficzny, historyczny) – rozpoznaje specyfikę tekstu naukowego, analizując jego temat, styl, sposób prowadzenia wywodu – *podejmuje rozważania na temat tradycji i dziedzictwa oraz ich roli w kształtowaniu się tożsamości narodu – przedstawia własną propozycję odczytania wiersza K. K. Baczyńskiego, uzasadnia ją
2. W kręgu ideałów: rycerze i władcy. Średniowieczne wzorce osobowe. Rycerz doskonały. Chrześcijański władca.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem fragmentów <i>Pieśni o Rolandzie</i>; przedstawia ich tematykę i problematykę – charakteryzuje Rolanda jako ideał cnót rycerskich – przedstawia okoliczności śmierci Rolanda, wskazując symboliczny (alegoryczny) charakter towarzyszących jej motywów i gestów; dostrzega idealizację bohatera – charakteryzuje idealnego władcę średniowiecznego – w opisie władców wskazuje elementy hiperbolizacji, idealizacji itp. oraz określa ich funkcje – wskazuje źródła autorytetu władcy w średniowieczu (król na obraz Boga) – krótko przedstawia średniowieczne wzorce osobowe (rycerz, święty, władca), wskazuje ich wspólne cechy – wykorzystuje w interpretacji utworów potrzebne konteksty (np. historyczny, kulturowy, malarski) – dostrzega związek wzorców osobowych średniowiecza z ideałami Kościoła i teocentrycznym charakterem epoki – wykorzystuje informacje znalezione w tekście naukowym (Marii Ossowskiej) – wyjaśnia pojęcia: epika rycerska, romans rycerski, pieśń o czynach, truwerzy, historiografia, roczniki, kronika	– charakteryzuje średniowieczną kulturę rycerską, przedstawiając jej wartości, ceremoniał, obyczaje itp. – przedstawia kulturę rycerską jako przejaw uniwersalizmu średniowiecznej Europy – podaje podstawowe informacje o genezie, autorstwie i funkcjach ideowych <i>Pieśni o Rolandzie</i> – wskazuje i interpretuje treści symboliczne i alegoryczne utworów – wymienia najśłynniejsze cykle opowieści rycerskich średniowiecza i *krótko je omawia – wyjaśnia ideę Okrągłego Stołu oraz symbolikę Graala – *szerzej omawia gatunki średniowiecznej historiografii (pieśni o czynach, kroniki, romanse rycerskie) – przedstawia kronikę jako gatunek średniowiecznej historiografii – *wymienia najwybitniejszych polskich kronikarzy średniowiecznych i określa charakter ich dzieł – określa rolę historiografii w kulturze średniowiecza – porównuje wzorzec osobowy rycerza z ideałem starogreckiego herosa – porównuje sposób ukazania ideałów rycerskich w literaturze i malarstwie średniowiecza

	–* dostrzega stereotyp rycerza utrwalaony w związkach frazeologicznych, np.: postąpić po rycersku, podjąć rękawicę – w swoich wypowiedziach posługuje się pojęciami: <i>alegoria, symboliczność, etyka rycerska; apoteoza, heroizm, sakralizacja, idealizacja</i> – odczytuje dzieła sztuki średniowiecznej nawiązujące do wzorców osobowych rycerza i władcy; *interpretuje alegoryczne i symboliczne znaczenia wyrażone środkami malarskimi – omawia wartości propagowane przez utwory, poddaje je refleksji – w dłuższej, spójnej wypowiedzi formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych – *przedstawia sposób ukazania rycerzy średniowiecznych w wybranych filmach; analizuje zastosowane w nich środki filmowe – zabiera głos w dyskusji na temat oglądanych filmów o tematyce rycerskiej – wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza – wskazuje najdawniejsze zapożyczenia z łaciny obecne w języku polskim	– wymienia charakterystyczne środki wyrazu filmowego i określa ich funkcje (powtórzenie wiadomości ze szkoły podstawowej) – w dyskusji na temat filmu wykorzystuje wiadomości o warsztacie pracy reżysera filmowego – korzysta z samodzielnie znalezionych materiałów, by pogłębić wiedzę na temat omawianych zagadnień
Średniowieczny wizerunek śmierci.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem fragmentów <i>Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>; określa tematykę i problematykę utworu – parafrazuje tekst (znajduje współczesne odpowiedniki form archaicznych) – przedstawia i opisuje bohaterów utworu; charakteryzuje śmierć i jej zachowanie – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> komizm sytuacyjny, komiczną degradację obrazu śmierci, wymieszanie grozy i śmieszności – wskazuje w utworze cechy dialogu jako gatunku średniowiecznej literatury moralistycznej – wyjaśnia, czym był średniowieczny motyw <i>tańca śmierci (dance macabre)</i>, odnajduje go w różnych dziełach sztuki i utworach literackich – dostrzega dydaktyczno-moralizatorskie przesłanie <i>Rozmowy...</i> i dzieł sztuki zawierających motyw tańca śmierci – poprawnie posługuje się terminami: <i>teocentryzm, alegoria, utwór dydaktyczno-moralizatorski, dialog, taniec śmierci</i> – *na podstawie wiedzy o epoce wyjaśnia, dlaczego w średniowieczu powstała <i>sztuka umierania (ars moriendi)</i> – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy (fragment <i>Jesieni średniowiecza</i> J. Huizingi), znajduje w nim informacje potrzebne do interpretacji utworu – wskazuje koniec świata i Sąd Ostateczny jako częsty motyw w sztuce średniowiecza – interpretuje sposób przedstawienia Sądu Ostatecznego na obrazie Lochnera;	– zauważa w utworze elementy zarówno dydaktyczno-moralizatorskie, jak i ludyczne oraz komiczne – *dostrzega w utworze efekty groteskowe – wskazuje w nim elementy satyry społecznej – wyjaśnia, czym były średniowieczne moralitety (określa ich tematykę, charakter i funkcję) – odwołując się do wiedzy o światopoglądzie epoki, panującej filozofii, koncepcji człowieka itp., uzasadnia powszechność motywów eschatologicznych w literaturze i sztuce średniowiecza – na podstawie czytanych fragmentów <i>Jesieni średniowiecza</i> przedstawia trzy wątki tematyczne wiążące się ze śmiercią w literaturze i sztuce średniowiecza – *porównuje sposób wprowadzenia efektów groteskowych w utworze literackim i dziełach sztuk plastycznych – wskazuje w utworze i wyjaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe

	odnajduje w nim cechy właściwe sztuce średniowiecza – odnajduje w utworze i rozpoznaje różne rodzaje archaizmów	– *odróżnia znaczenie etymologiczne i realne wyrazu (np. miednica)
W kręgu ideałów: święci. Średniowieczne wzorce osobowe. Święty Aleksy – asceta. Św. Franciszek z Asyżu – pochwała stworzenia.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem fragmentów <i>Legendy o św. Aleksym</i> oraz <i>Kwiatków św. Franciszka z Asyżu</i> – przedstawia tematykę i problematykę utworów – streszcza i opowiada poznane fragmenty – przedstawia dzieje świętego Aleksego i charakteryzuje jego postać – parafrazuje tekst <i>Legendy o św. Aleksym</i>, „przekłada” go na język współczesny – w tekście utworu wskazuje i wyjaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe – przedstawia wzorzec osobowy świętego ascety na przykładzie św. Aleksego – wiąże ideał ascezy z teocentryzmem i średniowieczną koncepcją człowieka – wyjaśnia pojęcia: hagiografia, legenda (życiowot), asceza, asceta – *w żywocie świętego Aleksego wskazuje stałe elementy utworu hagiograficznego (schemat, charakterystyczne epizody) – ocenia decyzję życiową świętego Aleksego, biorąc pod uwagę różne punkty widzenia; uzasadnia swoje sądy – rozpoznaje i wyjaśnia elementy symboliczne i alegoryczne w <i>Kwiatkach św. Franciszka</i> (np. dwunastu towarzyszy, nauczanie w drodze, wilk jako alegoria zła) – charakteryzuje postać św. Franciszka i jego stosunek do natury – rozpoznaje pochwalny charakter <i>Pochwały stworzenia, którą wyśpiewał św. Franciszek</i>; wskazuje w niej cechy hymnu – wymienia główne wartości wiążące się z duchowością franciszkańską, np. pokój, dobro, pokora, ubóstwo, radość i pogoda, miłość do stworzeń – wypowiada swój sąd na temat znaczenia postawy franciszkańskiej (i ideałów franciszkańskich) we współczesnym świecie – w swoich wypowiedziach używa trafnie pojęć: <i>franciszkanizm, franciszkański</i>	– interpretuje wzorzec świętego ascety w kontekście średniowiecznej filozofii człowieka – przedstawia wzorzec kompozycyjny (schemat) średniowiecznej legendy (życiowot); odnajduje go w czytanych utworach – *przedstawia różne formy ascezy średniowiecznej (np. na podstawie malarstwa przywołanego w podręczniku) – formułuje własne sądy i opinie na temat średniowiecznych wzorców ascezy, uzasadnia je, przytaczając argumenty – *korzystając z literatury naukowej i popularnonaukowej w pogłębiony sposób przedstawia formy ascezy średniowiecznej, odwołując się do przykładów – w pieśni <i>Pochwała stworzenia...</i> odnajduje średniowieczną wizję hierarchizacji świata – opisuje obraz Boga i świata wyłaniający się z utworu Franciszka – na podstawie literatury naukowej komentuje model świętości reprezentowany przez św. Franciszka – *charakteryzuje filozofię franciszkańską w pogłębiony sposób (na podstawie samodzielnie znalezionych źródeł) – opisuje dzieło Giotto, *odnajdując w nim nowe widzenie świata w sztuce późnego średniowiecza – porównuje model świętości Aleksego i Franciszka – pisze rozprawkę

	– wykorzystuje w interpretacji utworów potrzebne konteksty (np. filozoficzny, kulturowy, historyczny, egzystencjalny) – pisze dłuższą wypowiedź (argumentacyjną) np. na temat koncepcji świętości we współczesnym świecie – tworzy plan kompozycyjny własnej wypowiedzi – odnajduje elementy postawy franciszkańskiej w malarstwie Giotto – odczytuje średniowieczne dzieła malarstwa nawiązujące do postaci ascetów oraz życia św. Franciszka; uwzględnia właściwości tworzywa i specyfikę środków artystycznych – czyta ze zrozumieniem fragmenty eseistyki naukowej, znajdując w nich informacje potrzebne do zrozumienia utworów średniowiecznych	
Średniowieczna miłość. Romanse rycerskie.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i> – streszcza, opowiada, relacjonuje utwór (w całości lub fragmentach) – określa tematykę i problematykę dzieła – przedstawia własne odczucia i refleksje związane z lekturą – charakteryzuje postacie kochanków, opisuje rodzaj łączącej ich miłości – w postaciach bohaterów odnajduje wzorce osobowe i ideały epoki średniowiecza – określa, na czym polega tragizm losów Tristana i Izoldy – interpretuje elementy symboliczne i alegoryczne utworu – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy – przy pomocy tekstu naukowego rekonstruuje wzorzec miłości rycerskiej i podaje cechy romansu rycerskiego – określa charakter świata przedstawionego w romansach rycerskich – pisze pracę na temat różnych wzorców miłości na podstawie samodzielnie opracowanego planu – odnajduje w utworach literackich i w dziełach malarstwa przejawy (związanego z kulturą rycerską) średniowiecznego kultu czystości, dziewictwa, kobiety – odczytuje alegorie przedstawione na wskazanych obrazach średniowiecznych	– wskazuje cechy utworu składające się na konwencję romansu rycerskiego (np. sposób prowadzenia narracji, zwroty do adresatów) – *dostrzega archetypiczność postaci Tristana i Izoldy – w pogłębiony sposób interpretuje źródła konfliktu moralnego, jaki przeżywają bohaterowie (między etyką rycerską i honorem – a uczuciem, siłą namiętności) – określa, jaką rolę w utworze pełni magia (rozpoznaje sposób kreowania świata przedstawionego) – *porównuje sposób przedstawienia świata wartości rycerskich w <i>Pieśni o Rolandzie</i> i <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> – porównuje wzorzec miłości ukazany w <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> z wzorcami współczesnymi – określa źródła związanego z kulturą rycerską średniowiecznego kultu czystości, dziewictwa, kobiety – *porównuje idee ukazane w sposób alegoryczny w opowieściach rycerskich i w średniowiecznym malarstwie – przedstawia swoją koncepcję odczytania wiersza Haliny Poświatowskiej

	– *wyjaśnia funkcje nawiązań średniowiecznych w wierszu Haliny Poświatowskiej *** [tutaj leży Izold jasnowłosa]	
Wędrówka po zaświatach.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem fragmentów <i>Boskiej komedii</i> Dantego – określa tematykę i zamysł dzieła (przestroga dla błądzącej ludzkości, którą trzeba zawrócić ze złej drogi) – streszcza, opowiada poznane fragmenty – przedstawia głównych bohaterów poematu – *przedstawia wędrówkę bohaterów po zaświatach oraz wyjaśnia jej symboliczny charakter – wskazuje i wyjaśnia elementy alegoryczne oraz symboliczne pojawiające się w czytanych fragmentach – *interpretuje toposy i archetypy pojawiające się w utworze – przedstawia i *interpretuje kompozycję utworu – poprawnie posługuje się pojęciami: <i>eschatologia</i>, <i>alegoria</i>, <i>tercyna</i> – na podstawie lektury przedstawia średniowieczne wyobrażenie ziemi, piekła, czyśćca i raju – porównuje obraz piekła w <i>Boskiej komedii</i> i na obrazie Memlinga <i>Piekło</i> – wyjaśnia, czemu <i>Boską komedię</i> uważa się za sumę średniowiecza (udowadnia, że zmierza ona do uporządkowania obrazu świata) – interpretuje wiersz Różewicza <i>Grób Dantego</i> w <i>Rawennie</i>, wykorzystując wskazówki z podręcznika	– objaśnia tytuł utworu – analizuje środki stylistyczne służące opisowi mąk piekielnych, określa ich funkcje – porównuje obrazy zaświatów i stosunek do życia ziemskiego Homera i Dantego – wykorzystuje różne konteksty (biograficzny, filozoficzny, kulturowy) do interpretacji fragmentów – *dostrzega w utworze Dantego nawiązania do <i>Eneidy</i>; – wskazuje w utworze Dantego elementy średniowieczne i znamionujące nową epokę – określa, jak poeta pojmuje miłość – *wyjaśnia wybór przewodników oprowadzających poetę po zaświatach – *odwołując się do <i>Boskiej komedii</i> Dantego oraz samodzielnie znalezionych tekstów naukowych, dokonuje syntezy średniowiecznego obrazu świata – przedstawia własną propozycję odczytania wiersza Różewicza <i>Grób Dantego</i> w <i>Rawennie</i>, uzasadnia ją